

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МІСТА

Л. М. Тарасенко

*Приватний вищий навчальний заклад «Макіївський економіко-гуманітарний інститут»,
16, вул. Островського, м. Макіївка, Донецька обл., Україна, 86157.*

E-mail: manage_nasa@mail.ru

Отримана 3 листопада 2015; прийнята 27 листопада 2015.

Анотація. Стаття присвячена визначенню ролі ресурсного забезпечення у розвитку сучасного міста. У статті поставлено важливе завдання: дослідити сучасний стан ресурсного забезпечення розвитку міста та визначити основні вектори раціонального ресурсокористування. У статті визначено, що ресурсозабезпечення міста безпосередньо залежить від стану міського господарства, а також від ефективності роботи органів місцевого самоврядування та всіх комунальних служб міста. У статті визначені основні проблеми управління комунальними ресурсами. Обґрунтовано доцільність здійснення оцінки стану управління комунальними ресурсами за допомогою комплексу показників, таких як результативність, ефективність і ресурсовіддача. У статті обґрунтовано, що в процесі управління ресурсами міського господарства різні керуючі органи виконують певні функції, сукупність яких охоплює весь склад господарських завдань міста. А також запропонована структура механізму сталого розвитку міста, основними складовими якого позначені: економічна, екологічна, правова та організаційна підсистеми.

Ключові слова: ресурс, ресурси міста, міське господарство, комунальне господарство, комунальні ресурси, місцеве самоврядування.

РЕСУРСНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ ГОРОДА

Л. М. Тарасенко

*Приватное высшее учебное заведение «Макеевский экономико-гуманитарный институт»,
16, ул. Островского, г. Макеевка, Донецкая обл., Украина, 86157.*

E-mail: manage_nasa@mail.ru

Получена 3 ноября 2015; принята 27 ноября 2015.

Аннотация. Статья посвящена определению роли ресурсного обеспечения в развитии современного города. В статье поставлена важная задача: исследовать современное состояние ресурсного обеспечения развития города и определить основные векторы рационального ресурсопользования. В статье определено, что ресурсообеспеченность города напрямую зависит от состояния городского хозяйства, а также от эффективности работы органов местного самоуправления и всех коммунальных служб города. В статье определены основные проблемы управления коммунальными ресурсами. Обоснована целесообразность осуществления оценки состояния управления коммунальными ресурсами с помощью комплекса показателей, таких как результативность, эффективность и ресурсоотдача. В статье обосновано, что в процессе управления ресурсами городского хозяйства различные управляющие органы выполняют определенные функции, совокупность которых охватывает весь состав хозяйственных задач города. А также предложена структура механизма устойчивого развития города, основными составляющими которого обозначены: экономическая, экологическая, правовая и организационная подсистемы.

Ключевые слова: ресурс, ресурсы города, городское хозяйство, коммунальное хозяйство, коммунальные ресурсы, местное самоуправление.

RESOURCES' PROVISION OF URBAN DEVELOPMENT

Leonid Tarasenko

Private universities «Makeyevka Institute of Economics and Humanities»

16, Str. Ostrowski, Makeyevka, Donetsk Region, Ukraine, 86157.

E-mail: manage_nasa@mail.ru

Received 3 November 2015; accepted 27 November 2015.

Abstract. The article is devoted to the definition of the role of resource support in the development of the modern city. In the article an important mandate: to investigate the current state of the resource to ensure the development of the city and to identify the main vectors of sustainable resource use. The paper found that the resourcing of the city depends on the state of the urban economy, as well as on the efficiency of local authorities and all the public services of the city. The paper identifies the main problems of management of municipal resources. The expediency of the assessment of the management of public resources through a set of indicators such as efficiency, effectiveness and impact of resources. The article proved that the process of resource management of municipal services various governing bodies perform certain functions, the totality of which covers the entire structure of the economic problems of the city. Also proposed structure of the mechanism for sustainable urban development, the main components of which are indicated: economic, environmental, legal and organizational subsystems.

Keywords: resource, the resources of the city, the urban economy, utilities, public resources, local self-government.

Вступ

Міста являють собою найбільш великі цілісні соціально-просторові утворення, в яких здійснюється повний набір циклів життєдіяльності суспільства: відтворення населення, матеріальне і духовне виробництво і споживання.

Із зростанням міст потреба в ресурсах стала життєво необхідною. Станом на сьогодні більшість підприємств, розміщених на території міст, має застаріле виробництво, технології якого характеризуються підвищеною ресурсоемістю та екологічною небезпечністю, а основні фонди – значним ступенем зношування.

Питанням визначення ролі ресурсів у забезпеченні розвитку міста приділяли увагу В. Бабаєва, Н. Багрова, С. Балабаєв, Т. Безверхнюк, Н. Колесникова, М. Лендєл, Ю. Наврузова, Т. Черепкова, В. Чужикова.

Мета статті

Дослідити сучасний стан ресурсного забезпечення розвитку міста та визначити основні вектори раціонального ресурсокористування.

Результати дослідження

Під ресурсом науковці розуміють наявні засоби або запаси, що можуть бути використані для

отримання конкретного результату. Під категорію «ресурси» підпадають засоби виробництва, грошові кошти, робоча сила, предмети праці, інформаційні масиви та все те, що може використовуватись для виробництва або отримання.

Серед ресурсів, необхідних для нормального функціонування міста, виділяють наступні основи місцевого самоврядування:

- правову (законодавчу) основу;
- фінансову (комплекс фінансових ресурсів, що найбільш яскраво виявляється у бюджетному процесі) основу;
- економічну (ресурси, що пов'язані з участю муніципальних утворень у господарчій діяльності; ключовим питанням є управління муніципальною власністю) основу;
- управлінську (структурно-організаційні, організаційні та кадрові ресурси) основу.

Ресурсозабезпеченість міста напряму пов'язана з міським господарством. Міському господарству притаманні особливості, що характеризують його:

- різноманітність галузей і видів підприємств;
- місцевий характер;
- органічний (комплексний) зв'язок підприємств одних з іншими;
- зв'язок більшості підприємств з певною територією (локальність обслуговування);

- велика розкиданість споруд по території міста;
- специфічність зв'язку виробництва та споживання.

У зв'язку з цим під ресурсами міста слід розуміти деяку сукупність матеріальних і нематеріальних можливостей міста, розпорядження якими віднесено до муніципальної компетенції законом [8].

Оскільки основне завдання міського господарства полягає в безпосередньому обслуговуванні матеріально-побутових та культурних потреб населення, відповідні елементи міського господарства мають бути максимально наближені до споживачів, розташовані по всій території міста. Саме тому ми маємо розгалужені по міській території інженерні мережі, за допомогою яких підприємства міського господарства постачають до житлових будинків воду, газ, електроенергію, тепло, відводять від них стічні води.

Усі ці різні галузі та підприємства міського господарства являють собою єдиний комплекс заходів, що органічно зв'язані один з одним та з тією територією, на якій розміщено населення міста. Згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування» до ресурсів комунальної власності міста відносять рухоме та нерухоме майно комунальної власності, міські землі, природні ресурси, комунальні підприємства, установи, організації, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, отримані від відчуження об'єктів права комунальної власності. Підставою для набуття права комунальної власності може бути: передача майна та майнових прав територіальним громадам із державної власності у комунальну безоплатно, примусове відчуження, спадщина, створення, придбання, дарування, обмін та інші підстави, передбачені законодавством. Суб'єктом управління комунальними ресурсами є територіальна громада, якій належить право комунальної власності. Однак реальне управління здійснюється через органи місцевого самоврядування – міську раду та її виконавчі органи (виконавчий комітет, його відділи та управління, а також Фонд комунального майна) [10].

Комунальні ресурси – це комплексне поняття, що включає комунальні підприємства (виробничі ресурси), землю та нерухомість, що

знаходяться у комунальній власності (матеріальна основа), місцеві бюджети (фінансова основа), нормативно-законодавчі та науково-методичні ресурси (правова основа), трудові ресурси (організаційно-управлінська основа) та інформаційні ресурси, метою використання яких є забезпечення соціально-економічних потреб територіальної громади.

Комунальні ресурси можна оцінити за допомогою таких основних груп показників:

- результативності – відношення фактичного результату до планового, економії – відношення планових витрат до фактичних;
  - ефективності відношення результату до витрат та ресурсів;
  - ресурсовіддачі – відношення чистого доходу (або його приросту) від використання ресурсів до всієї суми ресурсів (або їх приросту).
- Управління комунальними ресурсами в процесі господарювання міста включає аналіз та оцінку:
- надходження коштів від використання комунальних ресурсів до місцевих бюджетів;
  - фінансово-економічного стану використання земельних ресурсів міста;
  - використання об'єктів комунальної власності, цілісних майнових комплексів та комунальних підприємств;
  - розробку пропозицій та рекомендацій з розширення, відновлення та зберігання комунальних ресурсів міста [8].

Системне подання механізму управління комунальними ресурсами та представлення його компонентів, елементів і їх взаємозв'язків має принципове теоретичне й методологічне значення для визначення системи управління комунальними ресурсами, її підсистем та співвідношення їх між собою, а також й реальної взаємодії. Система управління комунальними ресурсами міського господарства являє собою сукупність всіх елементів, підсистем і комунікацій між ними, включаючи взаємозв'язок між ними та зовнішнім середовищем у процесі досягнення поставлених цілей управління, а також процесів, що забезпечують задане функціонування та розвиток всіх елементів системи.

Оцінку стану управління комунальними ресурсами доцільно здійснювати за допомогою комплексу показників результативності, економії, ефективності та ресурсовіддачі. Специфіка

комплексної оцінки полягає в тому, що її отримують за гармонізації результатів комплексного економічного аналізу. У ній містяться узагальнені висновки про діяльність об'єкта, які базуються на принципі системності.

Організація управління комунальними ресурсами налічує такі проблеми, як:

- відсутність цілісної системи управління комунальними ресурсами;
- слабкість фінансової й економічної бази міст; недосконалість нормативно-правового забезпечення; недостатня підготовленість кадрів;
- недостатній рівень науково-методичного й інформаційного забезпечення;
- недостатньо раціональна організація та структура управління;
- неефективність механізмів контролю; протиріччя між соціальними цілями діяльності органів місцевого самоврядування і ринковим середовищем, в якому вони діють тощо.

Дефіцит ресурсів, не сформована система стимулювання ресурсозбереження, асинхронність функціонування об'єктів комунальної сфери – це негативні ознаки, що істотно впливають на розвиток міського господарства.

При кількісному зіставленні потреб в ресурсах та величини їх споживання можуть мати місце такі ситуації:

1. Ресурсний баланс. Обсяг наданих ресурсів на виконання функцій дорівнює обсягу ресурсів, реалізованих на момент досягнення цілі.
2. Ресурсна самодостатність. Обсяг наданих ресурсів більше від реалізованих.
3. Ресурсна дефіцитність. Спожиті ресурси більші від наданого обсягу ресурсів [5].

Узагальнено характеризуючи існуючу систему управління місцевим господарством, треба зазначити, що вона потребує удосконалення, а в певних випадках докорінної зміни та впровадження нових методів та важелів. Органи міської влади, виходячи з потреб міста, повинні забезпечити комплексний, збалансований розвиток місцевого господарства та ефективно його функціонування. Для цього міська виконавча влада повинна здійснювати функції стратегічного прогнозування розвитку міського господарського комплексу в цілому та його окремих галузей, економічного регулювання, аналізу та

контролю діяльності окремих об'єктів. Проведений аналіз існуючої системи управління господарством міста свідчить про необхідність формування нових механізмів управління, які б найбільше сприяли ефективному функціонуванню складових міського господарства.

Згідно з Законом України «Про місцеве самоврядування» органи місцевого самоврядування від імені та в інтересах територіальних громад здійснюють правомочності щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності. У зв'язку з цим однією з перспектив розвитку та підвищення ефективності міської економіки є підвищення оперативності управління комунальною власністю міської територіальної громади, ефективності її використання на договірних засадах, накопичення коштів, отриманих від оренди та приватизації комунальних ресурсів та ін. [10].

Реалізації заходів управління органів місцевого самоврядування повинна передувати розробка методичних підходів, що враховують загальні принципи керування комунальними ресурсами міста і специфічними, обумовленими особливостями їхнього функціонування. До загальних потрібно віднести наступні принципи: дослідження конкретних проблем, виключення дублювання у керуванні, створення координуючого центру, договірна основа взаємин об'єктів власності з міськвиконкомом та розробка умов, що гарантують виконання цих зобов'язань та ін. Управління комунальними ресурсами здійснюється на основі загальних положень науки управління. Водночас воно має свої особливості, обумовлені рядом специфічних факторів, до числа яких відносяться: багаточисельність об'єктів управління і велика відмінність ресурсів міського господарства за призначенням.

У процесі управління ресурсами міського господарства різні управлінські органи виконують визначені функції, сукупність яких охоплює весь склад господарських задач. Систему взаємозалежних функцій класифікують на загальні (планування, організація, регулювання, мотивація і контроль) і спеціальні (облік, стандартизація, правове й інформаційне забезпечення й ін). В реальній практиці господарської діяльності загальні і спеціальні функції керування не існують окремо, а знаходяться в

діалектичному взаємозв'язку і взаємно доповнюють один одного. Тому формування механізму Управління об'єктивно вимагає реалізації всього комплексу управлінських функцій. Задачею органів місцевого самоврядування є об'єднання інструментів механізму управління комунальними ресурсами у єдину систему з урахуванням регіональних особливостей.

Крім того, підвищується роль організаційно-економічних методів управління, які є невід'ємною частиною механізму управління. Для управління ресурсами міського господарства це:

- постанови та рішення Ради народних депутатів;
- координація діяльності об'єктів комунальної власності; розробка рекомендацій з удосконалення організаційного забезпечення управління власністю міста;
- сприяння розвитку ринкової інфраструктури регіону;
- регулювання процесів приватизації та демонополізації;
- забезпечення структурної перебудови місцевого господарства;
- розвиток об'єктів комунальної власності; підвищення відповідальності управлінців різних рівнів та ін.

На сучасному етапі організаційні методи управління тісно пов'язані з економічними, вони суттєво доповнюють один одного.

Важливим інструментом регулювання ефективного використання ресурсів міського господарства в умовах ринку стають економічні методи управління. Ефективне застосування податкового, кредитного, дотаційного та регулювання субвенцій, а також інвестування, приватизація та роздержавлення повинні стати важелями прискорення темпів економічного росту, розвитку соціальної та виробничої інфраструктури міста, відтворення робочої сили та ін.

Економічні методи управління, що здійснюються на основі податкової політики, повинні забезпечувати ощадливе й економічно безпечне використання ресурсів міста, зацікавленість рад у розвитку та підвищенні ефективності виробництва у комунальному секторі економіки, соціальну захищеність жителів міста та ін.

На сьогодні існують 16 місцевих податків та зборів, які приносять місцевим бюджетам 2–4

% доходів. У зарубіжних містах зі сталою ринковою економікою – 40–60 %. Світовий досвід свідчить, що місцеві податки та збори повинні стати основним джерелом фінансування видатків міста (наприклад, соціальної інфраструктури). Також необхідно більш широко застосовувати кредитне регулювання. Для цього в містах потрібно створити муніципальні банки або кредитні спілки. Кредитне регулювання дозволить більш широко взаємодіяти міським органам управління з фінансовими структурами, сприяти комплексному розвитку міського господарського комплексу тощо.

Крім того, проблемою, яка сьогодні існує в площині управління ресурсами міста, є відсутність критеріїв оцінки їх діяльності. Такі критерії вкрай необхідні для органів місцевої влади, які, з одного боку, підзвітні своїм виборцям в питанні управління майном, що належить територіальній громаді, а з іншого – зобов'язані здійснювати контроль за використанням комунальних ресурсів.

Таким чином, врахування усіх факторів повинно стати визначальним при виборі політики управління ресурсами міста. Структура механізму забезпечення стійкого розвитку міста надана на рисунку [1].

Стійкий розвиток міста – це такий розвиток, який забезпечує потреби нинішнього покоління без завдання шкоди можливості майбутнього покоління забезпечити свої власні потреби. Механізм забезпечення стійкого розвитку міста доцільно розмежувати на функціональні підсистеми.

Економічні, правові, адміністративні, фінансові, організаційні та інші заходи, спрямовані на удосконалення механізму управління ресурсами міського господарства, які мають створити необхідні ринкові передумови щодо реалізації інвестиційного та бюджетного потенціалів міста, забезпечення його нормативно-правового функціонування і цивілізованого регулювання, що дозволить забезпечити формування інфраструктури місцевого самоврядування, сприятиме комплексному розвитку міського господарства в цілому. На нинішньому етапі розвитку міського господарства необхідно продовжувати впроваджувати договори оренди і концесії.

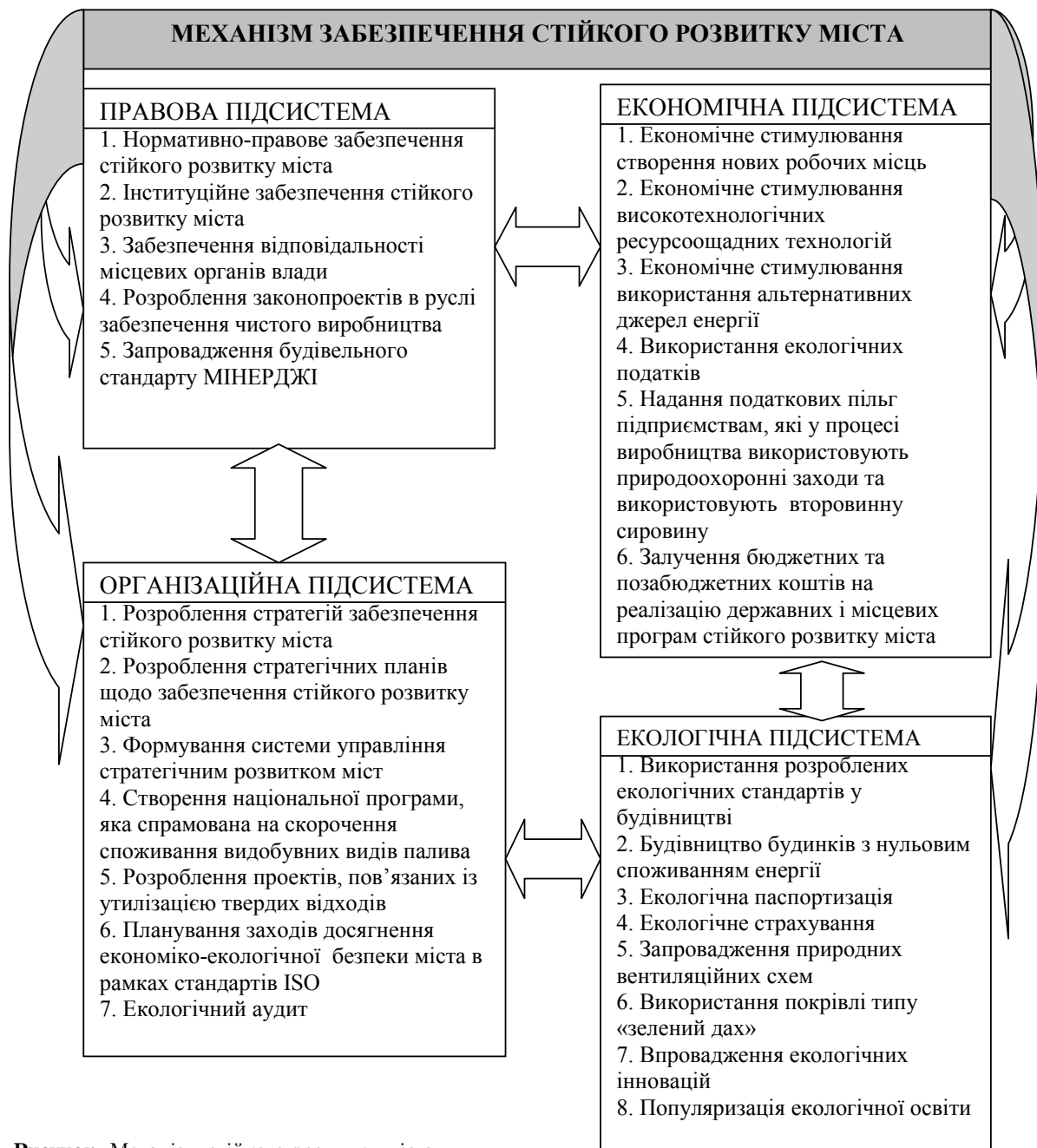

Рисунок. Механізм стійкого розвитку міста.

Висновки

Для підвищення якості управління комунальними ресурсами необхідно забезпечити:

- 1) формування інституційних умов ефективного функціонування комунальних підприємств та організацій;
- 2) впровадження заходів щодо раціонального використання ними виробничих ресурсів; планування й збільшення орендних надходжень від комунальної нерухомості;

- 3) розвиток інфраструктури й ефективне управління системами соціального забезпечення; залучення інвестицій, підтримка найбільш значимих інноваційних проектів; ефективне управління й контроль фінансових потоків на основі використання комплексу економічних, соціально-психологічних, балансових, оптимізаційних та адміністративних методів.

Підвищення ефективності управління ресурсами міста повинне передусім забезпечити

приведення наявних управлінських форм і методів у відповідність з потребами стратегічного розвитку територій. Воно має передбачати використання комплексу економічних, правових і адміністративних важелів та формування з урахуванням принципів соціальної спра-

ведливості, ефективності, прозорості, відкритості, законності та ін. Належне й раціональне управління ресурсами міського господарства ставить перед органами управління відповідні завдання створено у відношенні цільового, ощадливого й ефективного їх управління.

Література

1. Аверкина, М. Ф. Структура механізму забезпечення стійкого розвитку міста [Електронний ресурс] / М. Ф. Аверкина // Ефективна економіка : Електронне наукове фахове видання. 2013. № 2. Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1792>.
2. Базилевич, В. Д. Державні фінанси [Текст] : Навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик; За заг. ред. В. Д. Базилевича. – К. : АТІКА, 2002. – 368 с.
3. Безверхнюк, Т. М. Ресурсне забезпечення регіонального управління: теоретико-методологічні засади [Текст] : монографія / Т. М. Безверхнюк. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009. – 320 с.
4. Большой энциклопедический словарь [Текст] / Гл. ред. А. М. Прохоров. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – М. : Норит, 2004. – 1456 с.
5. Гамаюнов, В. Г. Муниципальный менеджмент [Текст] / В. Г. Гамаюнов, А. С. Поважный, В. Ф. Янукевич. – Донецк : Лад, 2000. – 339 с.
6. Конституція України [Текст] : [в ред. із змінами, внес. Законом № 2952-VI від 01.02.2011 р.] / Верховна Рада України. – К. : Парламент. вид-во, 2012. – 90, [2] с.
7. Мамонова, В. В. Методологія управління територіальним розвитком [Текст] : монографія / В. В. Мамонова. – Х. : ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. – 196 с.
8. Менеджмент міського господарства [Текст] : навчальний посібник / За ред. Л. В. Беззубко. – Макіївка : ДонНАБА, 2014. – 364 с.
9. Павлюк, К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України [Текст] : монографія / К. В. Павлюк. – К. : НДФІ, 2006. – 584 с.
10. Про місцеве самоврядування в Україні [Текст] : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. С. 379–432.

References

1. Averkina, M. F. Structure of mechanism of guarantee of durable urban development. In: *Effective economy*, 2013, No. 2. Accessed at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1792>. (in Ukrainian)
2. Bazilevich, V. D.; Balastrik, L. O.; Edited by Bazilevich, V. D. State finances: text edition. Kyiv: ATIKA, 2002. 368 p. (in Ukrainian)
3. Bezverhniuk, T. M. Resources provision of regional manager: theoretic-methodological principles. Monograph. Odesa: ORIDU NADU, 2009. 320 p. (in Ukrainian)
4. Prohorov, A. M. (Ed.). Large encyclopedic dictionary. The 2nd edition, revised and enlarged. Moscow: Norit, 2004. 1456 p. (in Russian)
5. Gamaionov, V. G.; Povazhnyi, A. S.; Yanukovich, V. F. Municipal management. Donetsk: Lad, 2000. 339 p. (in Russian)
6. Organic Law of Ukraine [revised as varied by law number 2952-VI, dated back to 01.02.2011, Kyiv: Parliamentary publisher, 2012. 90 p. (in Ukrainian)
7. Mamonova, V. V. Management philosophy of spatial development. Monograph. Kharkov: Publishing House KharRINADU «Magistr», 2006. 196 p. (in Ukrainian)
8. Bezzubko, L. V. Management of local economies: text edition. Makiyivka: DonNASEA, 2014. 364 p. (in Ukrainian)
9. Pavliuk, K. V. Budget and budgeting process under the conditions of transitive economy of Ukraine. Monograph. Kyiv: NDFI, 2006. 584 p. (in Ukrainian)
10. Law of Ukraine No. 280/97-BP dated back to May, 21, 1997 «About local self-government in Ukraine». In: *Register of the Parliament of Ukraine*, 1997, Number 24, p. 379–432. (in Ukrainian)

Тарасенко Леонід Михайлович – завідувач кафедри загальноекономічних дисциплін та інформаційних технологій Приватного вищого навчального закладу «Макіївський економіко-гуманітарний інститут». Наукові інтереси: проблема взаємовідносин державної влади та місцевого самоврядування.

Тарасенко Леонид Михайлович – заведующий кафедрой общеэкономических дисциплин и информационных технологий Приватного высшего учебного заведения «Макеевский экономико-гуманитарный институт». Научные интересы: проблема взаимоотношений государственной власти и местного самоуправления.

Tarasenko Leonid – the Head of the General Economic Disciplines and Information Technology Department, Private universities «Makeyevka Institute of Economics and Humanities». Scientific interests: the problem of relationship of state authority and local self-government.